

RAHANDUSMINISTEERIUM

Kagu-Eesti tegevuskava 2030

Rahandusministeerium 2021

Sisukord

Sissejuhatus	3
Ülevaade hetkeolukorrast	4
Kagu-Eesti tegevuskava tegevussuunad.....	6
1. Tegusad inimesed	6
1.1. Piirkonna haridusvõimaluste vastavusse viimine Kagu-Eesti tulevikuvajadustega	7
1.2. Tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamine	7
1.3. Tervisedendus ja terviseteenuste pakkumine	7
1.4. Sotsiaalse heaolu edendamine ja kogukondade võimestamine	8
2. Tulevikukindlad ettevõtted	8
2.1. Piirkonnaspetsiifiliste ressursside väärindamine, rohetehnoloogiate ja ressursitõhususe edendamine	9
2.2. Ettevõtete kasvu soodustamine, ettevõtete võrgustumine ja ettevõtlustaristu arendamine	9
3. Kutsuv keskkond	9
3.1. Kommunikatsioonide ja ühenduste kaasajastamine	10
3.2. Kaugtöökohtade loomine ja kaugtöökeskuste arendamine	10
3.3. Eluasemete kaasajastamine	11
3.4. Turismi edendamine.....	11
3.5. Kultuurilise eripära ja looduspärandi hoidmine	11
3.6. Piiridega seonduvate probleemide lahendamine ja eeliste ärakasutamine	11
Tegevuskava koostamine, elluviimine ja seire	12

Sissejuhatus

Kagu-Eesti on eripärase kultuuri ja kauni loodusega piirkond, mis samas seisab silmitsi rea väljakutsetega nagu rahvastiku vähenemine ja vananemine, kehv tervis, madalad sissetulekud, ettevõtete vähene tootlikkus, järele aitamist vajav taristu. Seetõttu anti 2014. aastal Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga regionaalarengu eest vastutavale siseministrile ülesandeks koostada kolme Kagu-Eesti maakonda puudutav tegevuskava aastateks 2015–2020, mis koondaks erinevate valdkondade tegevusi Kagu-Eesti probleemide lahendamiseks ja eeliste väljaarendamiseks. Iseseisev rahastus Kagu-Eesti tegevuskavale eraldati alles 2018. aastal, mil Vabariigi Valitsus otsustas toetada perioodil 2019–2023 nelja miljoni euroga tegevuskava eesmärgi toetavat Kagu-Eesti programmi¹.

Kagu-Eesti tegevuskava 2015–2020 eesmärkide saavutamist seirati üheksa näitaja abil, millest ligikaudu poolte puhul on käesolevaks ajaks seatud sihttasemed saavutatud². Ent jätkuvalt on valdkondi, milles Kagu-Eesti kipub teistest piirkondadest maha jääma. Neile valdkondadele täiendava tähelepanu pööramiseks otsustas Vabariigi Valitsus 2020. aasta alguses pikendada Kagu-Eesti tegevuskava 2030. aastani.

Uuendatud tegevuskava peab olema kooskõlas olemasolevate strateegiadokumentidega, sealhulgas maakonna arengustrateegiatega ning üleriigiliste valdkonna arengukavadega. Tegevuskava rakendusplaan koostatakse uuenduslikult osana regionaalse arengu tegevuskava rakendusplaanist. Regionaalse arengu tegevuskava on valitsemisalade ülene dokument koordineerimaks ja suunamaks valdkondlike tegevuste regionaalset mõju „Eesti 2035“ strateegiliste sihtide suunas liikumisel.

Regionaalse arengu tegevuskava rakendusplaanis on Kagu-Eesti tegevuskavast tulenevad tegevused märgistatud ning välja filtreeritavad. Tuleb silmas pidada, et kuigi Kagu-Eesti arengusse panustab ka enamusest muudest regionaalse arengu tegevuskava tegevustest, on regionaalse arengu tegevuskava rakendusplaanis Kagu-Eesti tegevuskava märgisega vaid need tegevused, mis on suunatud otseselt piirkonna arendamisele – olgu see siis ainult kolmes Kagu-Eesti maakonnas elluviidav tegevus, Kagu-Eestile eelistingimuste või täiendava eelarve rakendamine toetusmeetmetes, taotlejate täiendav nõustamine, üksikinvesteeringute tegemine vmt. Silmas tuleb pidada ka, et tegemist on keskvalitsuse tegevuskavaga, mis tähendab, et rakendusplaanis kajastatakse üldjuhul ainult ministriumide ja nende allasutuste osalusel elluviidavaid või nende osalust nõudvaid tegevusi. Piirkondliku tasandi tegevusi kajastatakse juhul, kui tegemist on kolme maakonna üleselt elluviidavate tegevustega.

¹ Kokku on programmi rahastus kavandatud 10 aastaks, 2019-2028.

² Ülevaate 2015-2020 seirenäitajatest leiab Rahandusministeeriumi koduleheküljelt.

Ülevaade hetkeolukorrast

Kagu-Eesti on eripärase kultuuri ja kaunite maastike ning heade loodusvaradega valdavalt maalise iseloomuga piirkond, mis külgneb kahe naaberriigiga. See on eelduseks olemaks hinnatud elukeskkond, toimekas ettevõtluspiirkond ja atraktiivne puhkuse ja vaba-aja veetmise sihtkoht.

Ometi on piirkond silmitsi väljakutsetega, millele vastamine nõuab riigi tasandilt eraldi tähelepanu ja tuge. Kagu-Eesti on Ida-Virumaa kõrval olnud üks kiiremini elanikke kaotanud piirkondi ning kuigi langustrend on viimastel aastatel olnud mõnevõrra laugem võrreldes Statistikaameti prognoosiga, jätkub langus ka prognoositavas tulevikus, tähendades pikeneva eluea ning nooremate elanike väljarände tõttu eakate proportsiooni tõusu ning tööealiste inimeste nii hulga kui osakaalu vähenemist. Rahvaarvu vähenemine, seda eriti olukorras, kus asustus ei ole kontsentreeritud, vaid elanikud paiknevad hajusalt ja ühtlaselt üle kogu piirkonna, nõuab erilist pingutust ja uusi lahendusi jätkamiseks kvaliteetsete teenuste pakkumist optimaalsel viisil.

Eakate kõrgem osakaal on üheks komponendiks Kagu-Eesti madalates tervisenäitajates – näiteks võib tuua nii kõrge puuetega inimeste osakaalu kui kehva subjektiivse hinnangu oma tervisele, ent kiita ei ole ka nooremate inimeste tervis, kuna tervena elada jäänud eluaastate arv piirkonnas on Eesti niigi viletsast keskmisest näitajast veel märkimisväärselt madalam. Vananev, erivajadustega ja terviseprobleemidega elanikkond vajab kas püsivalt või ajutiselt rohkem tuge, hooldust ja muid toimetulekut ja tervislikke eluviise toetavaid teenuseid. Suurenev teenuste vajadus seab omavalitsuste sotsiaalse kaitse kulutused suure surve alla. Piirkonna perearstide seas on keskmisest enam üle 60-aastasi arste, mis seab ohtu perearstiteenuse jätkusuutlikkuse.

Vähenev ja terviseprobleemidega elanikkond muudab ka piirkonna ettevõtjatele töötajate leidmise keeruliseks. Seda enam, et tööjõupuudusega samaaegselt eksisteeriv Eesti keskmisest kõrgem tööpuudus viitab struktuuralsele probleemile ehk töötajate ettevalmistuse ja ettevõtjate vajaduste mittevastavusele.

Lisaks tööjõuga seotud küsimustele vajab Kagu-Eesti ettevõtlussektor tuge oma potentsiaali väljaarendamiseks muudiski aspektides. Sisemajanduse kogutoodang elaniku kohta on piirkonnas ligi pool Eesti keskmisest näitajast. Piirkonna ettevõtteid ilmestab madal tootlikkus, kusjuures tootlikkuse mahajäämus teistest Eesti piirkondadest ilmneb eriti just sekundaar- ja tertsiaarsektoris. Ettevõtted on ka pigem väikesed ja ekspordivad vähe. Üheks ettevõtete arengu takistuseks on tagatiskinnisvara madalast väärtusest tingitud pangalaenu saamise keerukus. Madalamast tootlikkusest tulenevalt on madalam ka pakutav palk, mis võib survestada inimesi mujalt paremat teenistust otsima ega motiveeri teistpidi uusi elanikke piirkonda elama asuma.

Madalam palgatase, madal tööjõus osalemise määr ja kõrge tööpuudus viivad madalaks ka heaolunäitajad. Nii on Eesti kõrgeimate seas piirkonna suhtelise vaesuse ja ilmajaätuse näitajad ning ka toimetulekutoetuse saajate arv, kõrgem on kehvast seisust eluruumide osakaal. Kaasaegset elamisvõimalust on viimastel aastakümnetel ehitatud väga napilt, ka siin on üheks probleemiks laenusaaamise keerukus. Seejuures on kaasaegsed elutingimused töö ja palgaga seotud murede kõrval üheks olulisemaks teguriks, mis mõjutavad inimeste kolimisotsuseid.

Elanike hajusa paiknemise puhul saab eriti oluliseks ühenduste kvaliteet. Kuigi teedevõrk on tihe, on Kagu-Eesti spetsiifilise probleemina sageli välja toodud suurt kruusateede osakaalu, mis avaldab mõju nii elukvaliteedile kui ettevõtlusvõimalustele. Kiiret internetiühendust vajavad nii kodud kui töökohad, ometi on lairibaühenduseta leibkondade osakaal Kagu-Eestis kõrgem kui mistahes teises piirkonnas peale Ida-Virumaa. Sageli tuuakse esile probleeme elektri varustuskindluses, mis muutub järjest suuremaks väljakutseks ekstreemsete ilmaolude sagedes kliimamuutuste tõttu.

Loetletud väljakutsetele vastamiseks tegevusi kavandades on oluline võimalikult ulatuslikult tugineda piirkonna olemasolevatele ressurssidele, tugevustele ja arengueeldustele. Kagu-Eesti tugevustena on maakondade arengustrateegiates ning piirkonnas toimunud kohtumistel välja toodud mitmekesist loodust ja loodusvarade (nagu mets, mineraalvesi, muda) olemasolu, omanäolisi kultuuriruumi (Setomaa, Vana-Võromaa, Mulgimaa) ja tugevaid kogukondi, privaatsust pakkuvat ja turvalist elukeskkonda. Kasvavat eakate hulka saab käsitleda hoopiski ressursina, kui vanemaealistele luua tingimused jõukohaselt töö- ja ühiskonnaellu panustamiseks. Kagu-Eestil on ka mitmeid pikkade traditsioonidega tööstusvaldkondi, nt põllumajandus ja toiduainete tööstus, metsandus ja puidutööstus. Potentsiaalse ressursina saab vaadelda endiseid tööstusalasid, mille kasutuselevõtt on jääkreostuse tõttu takistatud, kuid mis pärast korrastamist võiksid oma asukohast tulenevalt olla atraktiivsed ettevõtluseks või avalikuks kasutuseks. Üheks arengueelduseks võib pidada piiriäärset asukohta, millega seonduvad küll oma probleemid, kuid mis võib laiendada ettevõtlusvõimalusi ning tõsta piirkonna atraktiivsust turismisihtkoha, aga miks mitte ka elukohana.

Tegevuskava koostamisel tuleb arvesse võtta ka globaalseid suundumusi ja sihiseadeid. Järjest enam on vaja silmas pidada kliimamuutuste ja muude keskkonnaalaste väljakutsetega seonduvat, mis mõjutab paljusid sektoreid – nagu põllumajandus, metsandus, ka turism – otseselt, aga mille puhul on sama oluline jälgida, kuidas ühiskonnad ja majanduskeskkond nende muutustega kohanevad, ning nende muutustega kaasa minna. Fookuses tuleb hoida ressursside väärimine ja säästlik kasutus, keskkonnasäästlik tootmine, jäätmetekke vähendamine ning rohetehnoloogiate kasutuselevõtu edendamine, mis kõik aitavad Kagu-Eesti kui roheline piirkonna kuvandit säilitada ja tugevdada. Suured muutused toimuvad tööturul seoses automatiseerimise ja digitaliseerimisega. See seab uusi nõudmisi välja- ja ümberõppele, ent pakub teisalt ka võimalusi nabi tööjõuresursiga piirkondadele nagu Kagu-Eesti. Samuti on Kagu-Eestil tänu oma heale mainele meeldiva elukeskkonnana potentsiaali kasu lõigata järjest levinumast kaugtöötamise trendist.

Kagu-Eesti tegevuskava tegevussuunad

Hetkeolukorda, arengueeldusi ning tulevikuperspektiive silmas pidades on Kagu-Eesti tegevuskava jaotatud kolmeks tegevussuunaks:

- Tegusad inimesed
- Tulevikukindlad ettevõtted
- Kutsuv keskkond

1. Tegusad inimesed

Esimene tegevussuund keskendub Kagu-Eesti inimestele ja koondab tegevusi, mis on kantud eesmärgist aidata inimestel elada oma elu võimalikult täisväärtuslikult ja tervena ning osaleda aktiivselt piirkonna elus ja tööturul.

Seirenäitajad

Näitaja	Allikas	Algtase	Sihttase 2030
Eri- või kutseharidusega 25-64-aastaste osakaal (%)	Statistikaamet, RV0231U	63,7% (2020)	kasvab
Kolmanda taseme haridusega 30-34-aastaste osakaal eagrupidist (%)	Statistikaamet, RV0231U	26,2% (2020)	kasvab
15-74-aastaste tööjõus osalemise määr (%) ja maakondadest madalaima näitaja erinevus riigi keskmisest, (protsendipunkti) ³	Statistikaamet, TT4645	71,6% (2020); 14,6 pp (Põlvamaa, 2020)	kasvab <10pp
50-74-aastaste tööhõive määr (%)	Statistikaamet, TT239	57,7% (2019)	kasvab
16-24-aastaste registreeritud töötute osakaal 15-24-aastaste eagrupidist (%)	Töötukassa; Statistikaamet, RV022U	3,5% (2019)	alla 3%
Tervena elada jäänud aastate arv sünnihetkel (maakondadest madalaima näitaja erinevus Eesti keskmisest, aastat) ⁴	Statistikaamet, TH753	10,62 aastat (Põlvamaa, 2019/2020)	<5 aastat
Ettevõtlusaktiivsus (statistilisse profiili kuuluvaid ettevõtteid 1000 elaniku kohta)	Statistikaamet, ER007, RV028U	83,7 (2020)	kasvab

³ Strateegia „Eesti 2035“ seab eesmärgiks, et aastaks 2035 oleks Eesti keskmine 15-74-aastaste tööjõus osalemise määr vähemalt 72% ning Eesti keskmise ja väikseima näitajaga maakonna vahe alla 10 protsendipunkti. Aastal 2020 on väikseima näitajaga maakond Põlvamaa (57,0%). Valgamaa näitaja on 66,2%, Võrumaal 61,2% ning Eesti keskmine 71,6%.

⁴ Strateegia „Eesti 2035“ seab eesmärgiks, et aastaks 2035 oleks Eesti keskmise ja väikseima näitajaga maakonna vahe alla 5 aasta. 2019/2020 aastal oli madalaim näitaja Põlvamaal – 46,02 aastat. Valgamaa näitaja oli 53,53 ning Võrumaa näitaja 47,45. Eesti keskmine oli 56,64.

1.1. Piirkonna haridusvõimaluste vastavusse viimine Kagu-Eesti tulevikuvajadustega

Haridusküsimustele tähelepanu pööramine on piirkonna arengu seisukohalt võtmetähtsusega. Esiteks on nooremaeliste ränne sageli seotud haridusega, olgu selleks siis noor pere, kes otsib oma lastele sobivaimat alg- või põhikooli, või noor, kes soovib kvaliteetset gümnaasiumi- või oma huvidele vastavat erialast kutse- või kõrgharidust. Teiseks on oluline tagada elanike haridustaseme ja erialase profiili kooskõla tööturu vajadustega, seda ka tulevikuperspektiivi silmas pidades. Kolmandaks, asjakohased ümber- ja täiendõppevõimalused on olulised üha kasvava vanemaeliste eagrupi töö- ja ühiskonnaellu kaasamise seisukohalt.

Selleks tuleb kaardistada ja analüüsida piirkonnas pakutavaid haridusvõimalusi, seda nii üldhariduse kui kutse- ja (rakendusliku) kõrghariduse tasemel ning ümber- ja elukestva õppe ning mitteformaalhariduse osas, et eri osapoolte koostöös viia need pakutava sisu ja infrastruktuuri osas kooskõlla piirkonna vajadustega ning muutuvate oludega (nagu rahvastiku kahanemine või vajadus uute erialade järele tulenevalt muutustest maailmamajanduses).

Alasuund on seotud regionaalse arengu tegevuskava (RETK) juurprobleemiga 4 (regionaalne ebavõrdsus ühiskonnaelus osalemise ning vaba-aja ja haridusega seotud eneseteostusvõimalustes) juurprobleemiga 8 (regionaalne ebavõrdsus ettevõtetele vajalike oskustega tööjõu kättesaadavuses⁵).

1.2. Tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamine

Ettevõtlik hoiak saab alguse lapseeas ja seetõttu on tähtis pakkuda kõigis koolides esmaseid ettevõtlusalaseid teadmisi ja kogemusi. Ent samas aitab ettevõtlikkus paremini toime tulla kogu elukaare vältel, mistõttu on seda tähtis toetada ettevõtlusoskusi ka teistes eagruppides, sh senioride seas. Oluline on kaasata ettevõtlusõppe kavandamisse ja korraldamisse lisaks haridusasutustele ka teised piirkondlikud organisatsioonid ning ettevõtjad, et luua tugevamat sidet piirkonna ettevõtlusmaastikuga. Mikroettevõtlus on sageli esimene samm ettevõtlusvallas või ka elustiili osa sissetuleku tagajana.

Tööhõive ei mängi rolli mitte ainult piirkonna majandusarengu seisukohalt, vaid see on olulise tähtsusega inimeste kaasatuse, heaolu ja eneseteostuse mõttes. Tööhõive suurendamiseks ei piisa pelgalt töökohtade loomisest, vaid sageli on eriti just madalamalt hõivatud ühiskonnagrupidel nagu noored, eakad, erivajadusega inimesed vaja töötingimuste kohandamist või inimese olukorrast lähtuvat täiendavat tuge hõivesse liikumiseks.

Alasuund on seotud RETK juurprobleemiga 1 (piirkondlikud erinevused töökohtade kättesaadavuses ja tööalastes eneseteostusvõimalustes).

1.3. Tervisedendus ja terviseteenuste pakkumine

Tervisenäitajate parandamise eelduseks on ühelt poolt inimeste tervisekäitumise ja elukeskkonna kvaliteedi paranemine, teiselt poolt võimalikult kvaliteetse arstiabi kättesaadavuse tagamine. Arvestades suurenevat vanemaeliste hulka ning madalat tervena

⁵ Siin ja edaspidi on toodud ära alasuundade seosed regionaalse arengu tegevuskava juurprobleemidega. Vastava juurprobleemi alt on leitavad regionaalse arengu tegevuskava rakendusplaanis alasuuna edenemisse panustavad üleriigilised ning olemasolul ka Kagu-Eesti spetsiifilised tegevused.

elatud aastate arvu piirkonnas, on Kagu-Eestis vajalik täiendavat tähelepanu pöörata mõlemale aspektile. Kohaliku omavalitsuse üksuste võimekust tervist edendavate tegevuste ja investeringute planeerimisel on vaja tõsta, et sellealane töö oleks süsteemne ning tugineks parimale olemasolevale teadmisele. Tervisedendusega tuleb tegeleda lähtuvalt kohaliku tasandi vajadusest, samas kasutades ka piirkonnas olevaid ressursse ning võimalusi.

Alasuund on seotud RETK juurprobleemiga 3 (piirkondade vahelised erinevused tervises ja tervena elatud eluajal) ning juurprobleemiga 9 (KOVde piirkonniti erinev finants-, arendus- ja teenuste osutamise võimekus).

1.4. Sotsiaalse heaolu edendamine ja kogukondade võimestamine

Sotsiaalse heaolu meetmed on ühelt poolt enamasti üleriigilised, ent teisalt lähtuvad konkreetse inimese vajadusest, pakkudes talle nõ rätsepalahendusi. Kagu-Eesti maakonnad paistavad mitmete sotsiaalvaldkonna näitajate poolest negatiivselt silma, mis tähendab, et piirkond vajab selles valdkonnas eritählepanu. Tööjõu ja rahaliste ressursside piiratuse ning hajaasustuse tingimustes nõuab sotsiaalteenuste kvaliteedi tagamine uudsete lahenduste kasutuselevõttu. Kuna paljude sotsiaalvaldkonna teenuste osutamine on kohaliku omavalitsuse pädevuses, on vaja suurendada KOV võimekust nende ülesannete täitmisel ning uuenduste kavandamisel ja rakendamisel. Ka üleriigiliste innovatiivsete lahenduste katsetamist või juurutamist on seetõttu mõistlik alustada Kagu-Eestist ning kujundada sellest kohaliku tasandiga koostöös sotsiaalse innovatsiooni pilootpiirkond. Sotsiaalset ettevõtlust stimuleerides on võimalik eesmärgi saavutamisse kaasata ka erasektor ning kodanikeühendused ja heategevusorganisatsioonid.

Paljudesse valdkondadesse ei pea sekkuma riik, vaid need võivad jääda inimeste omaalgatusliku tegevuse reguleerida. Teinekord on vabaühendused oma tegevustega riigi või kohaliku omavalitsuse tegevuse täiendajaks. See on eriti aktuaalne hõreda asustusega piirkondades, kus standardsete teenuste osutamine on keeruline ning eri sektorite partnerite koostöös oleks võimalik pakkuda paindlikumaid lahendusi.

Alasuund on seotud RETK juurprobleemiga 4 (regionaalne ebavõrdsus ühiskonnaelus osalemise ning vaba-aja ja haridusega seotud eneseteostusvõimalustes) ja juurprobleemiga 9 (KOVde piirkonniti erinev finants-, arendus- ja teenuste osutamise võimekus).

2. Tulevikukindlad ettevõtted

Teine tegevussuund on suunatud piirkonna majandusele ja ettevõtetele ja sisaldab tegevusi, mis aitavad ettevõtetel kasvada ja võimekust arendada suutmaks piirkonna ressursse tõhusamalt kasutades vastata muutuva maailma väljakutsetele ning neist muutustest kasu lõigata, et tuua piirkonnale suuremat tulu ning pakkuda elanikele kõrgemat sissetulekut.

Seirenäitajad

Näitaja	Allikas	Algtase	Sihttase 2030
Töövõimekuse hõivatu kohta lisandväärtuse alusel Eesti keskmisest (%), 20 ja enama hõivatuga ettevõtted)	Statistikaamet, EMo27	82,2% (2018)	läheneb Eesti keskmisele
Immateriaalsetesse põhivaradesse investeringute osakaal põhivarainvesteringutest (%)	Statistikaamet, EMo14	0,5% (2018)	3%

2.1. Piirkonnaspetsiifiliste ressursside väärindamine, rohetehnoloogiate ja ressurssitõhususe edendamine

Piirkonna ettevõtlus on seda edukam, tootlikkus seda kõrgem, mida tõhusamalt suudetakse ühelt poolt ära kasutada piirkonna arengueelduseid ja ressursse, ning teisalt, mida paremini osatakse kasutusele võtta uuenduslikke lahendusi ning kaasa minna maailmamajandust mõjutavate trendidega. Kagu-Eestis on mitmed tugevate traditsioonidega majandusharud nagu puidusektor, toidutootmine, mida innovatsiooni toel muuta suuremat lisandväärtust pakkuvaks. Samuti tuuakse piirkondlike ressurssidena välja puhast looduskeskkonda, kui eeldust mahe- ehk ökoloogiliseks tootmiseks, kultuurilist omapära, mida ära kasutada toote- ja teenuste arenduses näiteks turismi- ja heaolusektoris, piirideäärset asukohta, mis võimaldab arendada piirilogistikat.

Kagu-Eesti rohelist kuvandit saab kasutada lähtekohana pööramaks rõhutatult tähelepanu, rohetehnoloogiate kasutuselevõtule, ressurssitõhususe ja bio- ja ringmajanduse edendamisele.

Alasuund on seotud RETK juurprobleemiga 7 (piirkondlikud erinevused ettevõtete konkurentsivõimes ja ligipääsus kapitalile).

2.2. Ettevõtete kasvu soodustamine, ettevõtete võrgustumine ja ettevõtlustaristu arendamine

Kagu-Eesti ettevõtlusmaastikku iseloomustab keskmisest kõrgem mikroettevõtete osakaal. Mikroettevõtted on olulised rakenduse ning elatise pakkujana, ent uute tehnoloogiate juurutamiseks võib neil jõudu nappida, mistõttu on oluline kasvu soodustava keskkonna tagamine. Kasvu takistusi on mitmesuguseid. Kagu-Eesti kontekstis räägitakse sageli lisaraha kaasamise keerukusest, kvalifitseeritud tööjõu nappusest, tihti on kasvu takistuseks ka puudulik ettevõtlustaristu. Teisalt võib innovatsioon alguse saada kompetentside ühendamisest, ettevõtete võrgustumisest ja koostööst väärtusahelas. Riiklike ettevõtlusmeetmete kavandamisel tuleb senise kogemuse põhjal rakendada täiendavaid sekkumisi, et tagada parimal moel ettevõtluse arengu- ja ettevõtjate kasvuvõimalused erinevates piirkondades, pidades silmas piirkondlikku eripära.

Alasuund on seotud RETK juurprobleemiga 7 (piirkondlikud erinevused ettevõtete konkurentsivõimes ja ligipääsus kapitalile).

3. Kutsuv keskkond

Kolmas tegevussuund on suunatud Kagu-Eesti elu- ja külastuskeskkonnale ja koondab tegevusi, mille eesmärgiks on tagada, et piirkonna head mainet elu- ja külastuskeskkonnana toetaks ka kaasaegne taristu ning teenused, samal ajal hoolitsedes väärtusliku kultuuri- ja looduspärandi säilimise eest.

Seirenäitajad

Näitaja	Allikas	Algtase	Sihttase 2030
Rahvaarv ⁶	Statistikaamet, RVo240, RVo87	87333 (01.01.2021)	üle 80000
Rändesaldokordaja (rändesaldo 10 000 elaniku kohta)	Statistikaamet, RVR02	-48,9 (2019)	positiivne
Majutatute ööbimiste arv	Statistikaamet, TU131	401 776 (2019)	471 000
Lairibaühendusest leibkondade osakaal (%)	Statistikaamet, IT20	19% (2020)	alla 5%
Kruuskattega teid liiklussagedusega üle 50 auto/ööpäevas	Transpordiamet	676km (01.01.2020)	0 km
Leibkondade osakaal, kelle eluruumi kvaliteet ei ole hea või väga hea (%)	Statistikaamet, LER05	kõrgeim maakondlik näitaja 10,9% (Valgamaa, 2019)	alla 5%
Üldine rahulolu oma elukeskkonnaga (väga ja pigem rahul vastanute osakaal, %)	Statistikaamet, KO11; minuomavalitsus. ee	madalaim maakondlik näitaja 75,8% (Valgamaa 2020)	vähemalt 82%

3.1. Kommunikatsioonide ja ühenduste kaasajastamine

Nii ettevõtete kui elanike igapäevane toimimine sõltub otseselt elektri- ja internetiühendustest ja liikumisvõimalustest. Asustuste hajusa paiknemise tõttu on heade ühenduste rajamine kulukas. Seetõttu on vajalik rakendada erilahendusi, olgu selleks siis rahastusmudelite ülevaatamine teede korrashoiu puhul, hajaasustuse spetsiifika arvestamine viimase miili ühenduste rajamise toetamisel, kohalike energiavarustuslahenduste toetamine või uued ühistranspordilahendused.

Alasuund on seotud RETK juurprobleemiga 5 (regionaalne ebavõrdsus liikumisvõimalustes ja ühendustes).

3.2. Kaugtöökohtade loomine ja kaugtöökeskuste arendamine

Distantsilt töötamine on muutunud järjest laialdasemaks ühes telekommunikatsioonivahendite arenguga, ent 2020. aastal alanud koroonapandeemia tõttu tõusis selle osakaal plahvatuslikult, muutudes teatud valdkondades uueks normaalsuseks. Töö- ja elukohtade lahtisidumine pakub võimalust valida elukohta elukeskkonna ja mitte niivõrd töökoha asukoha järgi. Kagu-Eestil on potentsiaali meelitada elama ja töötama neid, kes hindavad looduskaunist, tugeva identiteediga, rahulikku ja turvalist keskkonda. Kaugtöötamine ei tähenda alati kodust töötamist, milleks piisab valdavalt heast internetiühendusest, tänapäevased distantsilt töötamise mudelid hõlmavad kaugtöökeskusi, kaugtöökohti asutuste juures jm.

Alasuund on seotud RETK juurprobleemiga 1 (piirkondlikud erinevused töökohtade kättesaadavuses ja tööalastes eneseteostusvõimalustes).

⁶ Statistikaameti 01.01.2019 rahvaarvu põhjal tehtud prognoosi kohaselt on Kagu-Eesti rahvaarv aastal 2030 78283.

3.3. Eluasemete kaasajastamine

Kehvad eluasemetingimused on töö ja palga kõrval üheks peamiseks põhjuseks, miks inimesed elukohavahetust kaaluvad. Samuti on kaasaegsete (üüri)elamispindade puudus tihti takistuseks spetsialistide piirkonda elama asumisel. Eluasemete soetamist, ehitamist ja renoveerimist turutingimustel takistab sageli laenuagatiste madal väärtus ja vähene turuaktiivsus.

Alasuund on seotud RETK juurprobleemiga 6 (regionaalne ebavõrdsus inimeste igapäeva elutingimustes).

3.4. Turismi edendamine

Tegevuskava koostamise hetkel on turismivaldkonnas keerulised ajad. Ometi on turismi- ja puhkemajandus üks valdkondi, milles Kagu-Eestil on loomulikud ja eripärased arengueelised. Lisaks kultuuripärandile ning kaunile ja puhtale loodusele võimaldab eripäraseid turismitooteid ja –marsruute pakkuda piirkonna piiriäärne asend. Eelduste ärakasutamiseks ja konkurentsivõimeliste turismitoodete väljaarendamiseks on oluline piirkonnaülene koostöö.

Alasuund on seotud RETK juurprobleemiga 7 (piirkondlikud erinevused ettevõtete konkurentsivõimes ja ligipääsus kapitalile).

3.5. Kultuurilise eripära ja looduspärandi hoidmine

Et säiliks Kagu-Eesti kuvand kauni ja puhta looduse ja eripärase kultuuriga piirkonnana, on vaja jätkuvalt tegutseda selle väärtusliku pärandi säilimise nimel. Looduskeskkonna säilimise eelduseks on inimtegevuse mõjude vähendamine veekogudele ja metsale. Samuti on vajalik likvideerida ajalooline negatiivne inimtegevuse mõju jääkreostusobjektidel.

Alasuund on seotud RETK juurprobleemiga 4 (regionaalne ebavõrdsus ühiskonnaelus osalemise ning vaba-aja ja haridusega seotud eneseteostusvõimalustes).

3.6. Piiridega seonduvate probleemide lahendamine ja eeliste ärakasutamine

Kagu-Eesti piirnemine kahe naaberriigiga valmistab nii probleeme kui pakub võimalusi. Nendes tingimustes on oluline kontaktide hoidmine ja loomine Eesti diasporaaga Venemaal, Läti suunal on vaja tugevdada koostööd muuhulgas piiriüleste teenuste arendamisel ja töörande lihtsustamisel.

Alasuund on seotud RETK juurprobleemiga 5 (regionaalne ebavõrdsus liikumisvõimalustes ja ühendustes) ja 6 (regionaalne ebavõrdsus inimeste igapäeva elutingimustes).

Tegevuskava koostamine, elluviimine ja seire

Kagu-Eesti tegevuskava 2030 on toetav dokument riikliku strateegilise planeerimise süsteemis. Tegevuskava kajastab keskvalitsuse tegevusi, mis on suunatud otseselt Kagu-Eestile ning mis on ära toodud ka valdkondlikes arengudokumentides.

Tegevuskava uuendamise otsusele eelnesid augustis 2019 ametnike välitööd Kagu-Eestis. Välitööd oli töömeetod toomaks ühise laua taha piirkonna kohalikud omavalitsused ja eestvedajad ning ministriumid ja riigiametid, nii avalik kui erasektor. Välitööde eesmärk oli tõhustada valdkondlikku ja vertikaalset (riik-maakond-omavalitsus) koostööd regionaalse arengu toetamiseks ning Kagu-Eesti piirkonna arenguvõimaluste realiseerimiseks ja väljakutsete ületamiseks. Kokku võttis sündmusest osa ligi 700 osalejat 153 erinevast asutusest ja organisatsioonist. Välitööde tulemusel koostatud tegevuste kava on üks olulistest sisenditest Kagu-Eesti tegevuskava uuendamisel.

Samuti on tegevuskava kokkupanekul arvesse võetud piirkondlike seminaride (sh Kagu-Eesti programmi ettevalmistavate koosolekute) tulemusi ning ministriumide tagasisidet Kagu-Eesti tegevuskava 2015–2020 elluviimisele ja ettepanekud tegevuskava uuendamiseks. Tegevuskava on valminud koostöös Kagu-Eesti maakondlike arenduskeskuste ning rahandusministeeriumi piirkondlike talitustega.

Tegevuskavas on tegevussuundade kaupa välja toodud seirenäitajad ja nende kavandatavad sihttasemed aastaks 2030. Silmas tuleb pidada, et tegemist on pigem konteksti- kui konkreetsete tulemus- või väljundinäitajatega. See tähendab, et tegevuskavas kavandatavad sekkumised ei ole kindlasti ainsad tegurid, mis mõjutavad seirenäitaja taseme muutust. Ometi on nende põhjal võimalik hinnata, kas areng kulgeb soovitud suunas ja tempos või on tarvilik konkreetsetes valdkonnas rakendatavaid tegevusi täiendada või tõhustada.

Tegevuskava elluviimise eest vastutavad ministriumid ja nende allasutused ning teised osapooled vastavalt nende vastutusvaldkonnale. Kuna tegevuskava rakendusplaani tegevused esitatakse regionaalse arengu tegevuskava rakendusplaani koosseisus, seiratakse tegevuste elluviimist ning tegevuskava eesmärkide täitmist regionaalse arengu tegevuskava seireprotsessi käigus. Tuginedes seire tulemustele, tegevuskava ja rakendusplaani vajadusel muudetakse ja täiendatakse.